

Знаёмімся з фразеалагізмамі

Фразеалагічныя адзінкі мовы вядомы кожнаму чалавеку, аднак вывучэнне іх у школе абмяжоўваецца знаёмствам з фармальным выражэннем і тым значэннем, што ўласціва гэтым адзінкам. А фразеалагізмы, у адрозненне ад слоў, выконваюць не толькі назывную функцыю, а найперш утрымліваюць і перадаюць ад пакалення да пакалення культурную інфармацыю, дастаткова выразна адлюстроўваюць саму спецыфіку пазнавальнага вопыту народа, асаблівасці яго светапогляду, да таго ж фіксуюць і спосабы мысліцельнай дзейнасці чалавека, і яе вынікі.

А таму фразеалагізмы мала ведаць, важна яшчэ іх “прачытваць”, а ў выніку кожнага чытання ўзбагачацца ведамі з гісторыі народа-стваральніка і носьбіта гэтых адзінак, вытокамі выпрацаваных правіл культуры і ўстановак жыцця.

Беларускі фразеалагізм *вароты пірагамі падпёрты* служыць для іранічна-жартоўнага выказвання і перадачы ўяўлення беларусаў пра багатае жыццё каго-небудзь, пра пэўнае месцазнаходжанне ці пражыванне чалавека, дзе ўсяго ўволю, дзе вельмі добра і багата жывуць. Фразеалагізм пабудаваны на аснове нерэальнага (казачнага) вобраза, тут выкарыстаны гіпербалічны прыём (перабольшванне): пірагоў у людзей так шмат, што імі нават вароты падпіраюць. Маецца на ўвазе, што ў доме, у пэўным месцы жывуць заможна, багата, тут усяго многа, колькі хочаш, сведчаннем чаго выступаюць пірагі, якія падпіраюць вароты. Вобраз фразеалагізма суадносіцца найперш з прасторавым кодам культуры беларусаў і ўзыходзіць да старажытнага архетыповага супрацьпастаўлення “свой” – “чужы”, што выяўляе сімвалічнае назначэнне лексемы вароты ў далёкім мінулым. Вароты – гэта “сродак” падзелу прасторы чалавекам на дзве часткі – асвоеную і неасвоеную, гэта месца, дзе могуць сутыкнуцца, сустрэцца прадстаўнікі розных частак прасторы – “сваёй” і “чужой” і адпаведна свае з чужымі. Вароты лічыліся месцам пераходу ад адной жыццёвай ступені да другой. Такім чынам, за лексэмай вароты яшчэ ў дафразеалагічны перыяд была замацавана роля наймення сімвала “мяжа”, пра што выразна нагадваюць вароты ў агароджы чаго-небудзь ці аддзялен-

ні “сваёй” тэрыторыі (участка, надзела зямлі з пабудовамі і інш.) ад “чужой”, вароты ў храме, якія аддзяляюць сакральнае ад свецкага, вароты ў вясельным абрадзе, у прыватнасці, наладжанне розных брам, варотаў, ці межаў, перашкод, паміж маладым як прадстаўніком знешняга, чужога свету, які хоча парадніцца і стаць сваім у акружэнні маладой, альбо проста на дарозе да нявесты, калі жаніх вымушаны “адкупляцца”, каб пераадолець перашкоду-мяжу на сваім шляху да аб’яднання з новай сям’ёй.

А праз кампанент пірагамі фразеалагізм суадносіцца з гастронамічным кодам культуры беларусаў. Выбар гэтага кампанента і створанага з ім вобраза новай адзінкі зусім невыпадковы. Гэта не толькі звычайная сёння назва аднаго з відаў булкі, ці адной са страў чалавека, але найперш гэтае слова выклікае ў носьбітаў фразеалагізма асацыяцыю са святам, паколькі пірог сёння, а тым больш у мінулым – гэта прадукт харчавання, які не быў штодзённым. Вось чаму за словам пірог на аснове асацыяцыі замацавана сімваліка ‘свята, святочны стол’, а значыць, дастатак, усяго многа, колькі хочаш, як прынята ў беларусаў частаваць гасцей, ці тую гасціннасць як адну з рыс нашага народа. У выніку фразеалагізм *вароты пірагамі падпёрты* перадае стэрэатыпнае ўяўленне беларусаў пра заможнае, багатае жыццё.

В. Ляшчынская

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны

e-mail: zshvedova@mail.ru

DOI: 10.32612/un.bmz.2020.4.pp.49